

1768 OM WEDUWEN EN WEZEN BEKOMMERD ?.....

door Jan G. DE BROUWERE

Vriend Jan Coopman gaf me een paar fotokopieën uit het archief van het Oostendse OCMW. Betreft een 18de eeuwse familielid, - er is een authentiek afschrift bij uit het Oostendse Doopregister 1703 ! Ik kreeg er nog een glimp bij van de toenmalige mentaliteit. Jan Coopman gaf er de voorkeur aan, dat ik die teksten bespreek.

Barbara DE SORGHHER werd geboren te Oostende op zaterdag 01-12-1703, en daags daarop eerste zondag van de advent, in de Sint-Pieterskerk gedoopt (1). Haar vader Jan DE SORGHHER was een welstellend billanderman, en haar moeder Maria VAN DE KERCKHOVE, kwam ook uit een belangrijk billandergeslacht (2). Onder een goed gesternte kwam ze dan ook ter wereld.

Zeker had ze een kommerloze jeugd, tot ze, twintigjarige, kennis maakte met een oudere man Pieter DAVEROE (filius Juliani et Augustinae EYGENAERT), een weduwnaar (3). En met die weduwnaar wilde ze dan per se trouwen. Het lijkt wel, alsof een huwelijk van dat jong meisje met die oudere man niet in de smaak viel van de familie DE SORGHHER. Temeer Pieter oppertimmerman was, en wel op een "fregatschepe genaemt St. Josph", (4) dat klaar stond naar de Oost af te varen, en de jonge echtgenote maandenlang in Oostende alleen zou laten.

Maar Jan en Marie waren voorzichtige ouders, en ze lieten een "goed" huwelijkscontract opmaken door notaris P. RYCX (5), - waaruit blijkt dat Barbara een goede uitzet meekreeg. Dit alles gebeurde op maandag 25-01-1723. Voordien echter, op donderdag 21-01-1723 was voor diezelfde notaris een akte verleden, waardoor Barbara twee garanties kreeg: 1° ze zou de "maentgelden" (6) van DAVEROE mogen innen, en 2° wanneer hij terugkwam de helft krijgen van Pieters aandeel in de winst van de "cargassoen". Hoe vaak de bepalingen van die overeenkomst toegepast werden weet ik niet. Maar Pieter liet nogal vlug een kinderloze en berooide weduwe achter (7).

En nu het verhaal van J. Coopmans' documenten

In 1768 is de 65-jarige Barbara, zo verklaart ze, al 33 jaar weduwe, en daarenboven blind. En onbemiddeld ook nog. De familieleden DE SORGHHER trokken zich waarschijnlijk de verwante ongelukkige weduwe helemaal niet aan. Wel was er Hendrik HAYAERT (8) die haar "*uyt compassie ende medelijden bij hem (had) genomen, den welcken haer voor eenigen tijdt wel huysheure gratis wilt geven, nemaer niet den cost*". Wij zijn in oktober, de winter is in aantocht.

Wat dan ? Barbara trekt naar notaris Philip RYCX die Pro Deo een verzoekschrift neerpent, - een verzoekschrift gericht "*Aen Edele en Weerde heeren Borgmeester ende Schepenen der Stede ende Port van Oostende*" - Barbara smeekt om alimentatiegeld.

De Wet van Oostende heeft daar echter geen geld voor, en op maandag 31 oktober 1768 stuurt de bevoegde schepen het verzoekschrift in handen van "*dheeren aermeesters ten fine advijs*".

Op dinsdag 15 november 1768, zetelend "*ter caemere van daermenschoole*" (9) verwijzen de "*directeurs van den gemeenen aermen*" de suppliant naar "*het ambacht der Vrije Scheepstimmerlieden deser stede tot becommen de ordinaire alimentatie dat het ambacht is gevende aen de Vrije Kneghten*".

Twee dagen daarop, op donderdag 17 november 1768, legt Jan CRESPIEN, deken der Vrije Scheepstimmerlieden, het geval voor aan de samengekomen zorgers van het ambacht. Het resultaat

van de bespreking is een besluit van twee bladzijden (10), - een document dat bijzonder belangrijk is, als spiegel van de 18de eeuwse mentaliteit.

Eerst en vooral sturen ze het rekwist terug aan de armenmeesters, samen met het "*extract baptistair*".

De boodschap luidt dat niet "*de minste alimentatie connen geven*". Ze hebben dat nooit gedaan, en zijn helemaal niet zinnens daarmee te beginnen.

Maar tot nazicht van de armenmeesters, - die wel verkeerd waren ingelicht, - delen ze iets belangrijks mee: de suppoosten (leden van het ambacht) hebben een soort ongevallenverzekeringskas opgericht. En het loont de tekst in extensie weer te geven (11).

"bij de supposten deser ambaght tseedert de twee jaeren is opgerecht eene Confraterniteyt, onder den tijtel van volontaire contributie, om elcanderen te connen bijstaen ende te helpen, bij sooverre der selve contribuanten in 's ambaghs werckere quamen gequetst, verminckt ofte behoefigh te worden ende andersints niet, noghte oock niet geen intentie van dese hunne gemeene penningen te willen emploieeren tot eenige alimentatie voor weduwen ofte weesen, neen maer deselve voor hun eijgen nootdruft altijdt te sullen reserveeren".

Ziezo : om hun weduwen bekommerd ? Waarom wel ? Om hun eigen weeskinderen ? Ook niet, - waarom zouden ze wel ! Iedereen ging akkoord, en allen tekenden, de deken en de acht zorgers.

Maar Barbara moest toch niet verhongeren. Op dinsdag 22 november 1768 werd ze voor de armenmeesters geroepen. Ze kreeg een alimentatie. Waarmee ze waarschijnlijk ten huize HAYAERT nog enkele jaren verbleef. Tot ze op 01-05-1780, stokoud, een der eersten was, opgenomen in het pas afgewerkte bijgebouw van de Armenschool (12) Ze bleef er niet lang, en stierf begin van het volgende jaar.

Daarmee heeft de lezer een idee, hoe de 18de eeuwse Oostendse openbare diensten werkten - vrij goed.

Maar meen nu niet, lezer van De Plate, dat onze Oostendse voorouders biezonder hardvochtig waren.

Natuurlijk was de leuze : **wee de weduwe zonder kinderen, onbemiddeld nagelaten !** Het was overal zo.

Die tijden zetten niet aan tot weldadigheid, noch tot sociale solidariteit. De stedelijke armenmeesters zorgden ervoor, de straten niet met bedelaars te ontsieren, meer niet.

(1) Zie in beeld : een 1765 authentieke kopie uit de thans zoek (vernietigde) doopregisters.

(2) Zie *Ostendiana*, VI (1993) blz. 173 en *Le Parchemin* nr. 240 (1985), blz. 409-412. Jan en Marie zijnde kwartieren 948 en 449 van mijn kinderen.

(3) Ook DA(E)ROE of DAVROE gespeld. Hij was een Duinkerkenaar. Weduwnaar van Adrienne Augustina EYGENAERT. Zie *Le Parchemin* nr. 240 (1985) blz. 410, noot 23.

- (4) De "Saint Joseph" woog 400 T en was bewapend met 28 kanonnen. Tussen 1718 en 1722 had hij reeds tweemaal de reis naar de Oost gevaren, - bij de eerste vaart waren E. SCHILDERSET en F. DE CONINCK alleen reders, bij de tweede was F. DECONINCK alleen reder. (E.J. BAELS. De Generale Oostendse Compagnie. Oostende, auteur, 1972, blz. 30). Ik weet niet of het om DE CONINCK gaat, die 90 aandelen van de Compagnie kocht, noch wat met de aandelen gebeurde na ontbinding van de Compagnie.
- (5) Over de Oostendse notarissen RYCX: M. SEBRECHTS. De familie Rycx, schilders te Brugge, notarissen te Oostende, in Ostendiana II (1975), blz. 7-38.
- (6) Betaalden de Oostendse reders hun bemanning met een maandsalaris ?
- (7) Zie : Als het niet meevalt in Vlaamse Stam, XI (1985), blz. 470.
- (8) Hendrik HAYAERT, Hayaert was een belangrijke familie te Oostende (D. FARASYN. 1768-1794. De 18de eeuwse bloeiperiode van Oostende. Oostende, Stadsarchief (1998). (Oostendse historische publicaties, 2) blz. 101, 183, 198.
- (9) De Armenschool opgericht 13-08-1681 had blijkbaar een voorname zaal, waar de Armenmeesters (steeds aanzienlijke lieden in onze steden) vergaderden. Die school was opgericht met een Weeshuis, voor arme "Meyskens" en "Knegtjes", door Jacques HOYS. Deze Duinkerkenaar genaamd de "armenmeester van Vlaenderen" had in 1676 reeds het klooster van de Conceptionisten (de Witte Nonnen !) gesticht. Hij ligt begraven op het kerkhof van de Duinenkerk te Mariakerke. J. BOWENS. Nauwkeurige beschrijving der oude en beroemde zee-stad Oostende. Brugge, 1792, 2 dd. I; blz. 154. J. COOPMAN. De armenschool te Oostende (1682-1795) in : Ostendiana IV (1982); blz. 51-84. C. FERIER. Kant in Oostende, 8ste deel, in De Plate, XXX (2001), blz. 43-51. G. BILLIET. O.L.Vrouw ter Duinen. Mariakerke-Oostende; 2de uitgave, auteur, 1981 en FARASYN, a.w., blz. 48.
- (10) Alle aanwezigen tekenden : de deken Jan CRESPIEN, en alle zorgers (leden van het bestuur van het Ambacht) Jan LOOSEN, Pieter DE LOOCKER, Jan DILLEBEKE, Jacob DE COOCKER, Frans CRESPIEN, Jacob HOYS, Jan WESEMAEL en Lambert LAMMENS.
- (11) De onderstropping is van mij.
- (12) COOPMAN, a.w., blz. 84.

Extractum ex Registro Baptismali Parochialis
Ecclesie Atondane in quo habentur sequentia.

Anno Dni 1703 die 2 Decembris Baptizata est Barbara
filia Joannis De Jonger et Mariae van den Kerckhove
Conjugum, nata heri vespere ad mediam noctem, Sponsi Joannes
Cölijn et Maria De Jonger.

Signatum erat P. Buijst curat. pbr.

Concordantiam cum dicto Registro abtestor Atonda
hac 1. octobris 1705.

Phil. De Roy vice-past. abt.

